

DIN RĂSUNETUL EUROPEAN AL RĂSCOALEI DIN 1735

de
EUGEN GLÜCK

Unul din evenimentele demne de interes ale istoriei patriei noastre este răscoala populară organizată de Petru Seghedinaț din Pecica (județul Arad). Această răscoală a fost determinată de nemulțumirea maselor populare din bazinul Mureșului inferior și a Crișurilor (Alb și Negru) față de asuprirea habsburgică și exploatarea feudală.

Regiunea amintită, cucerită de trupele imperiale în anii 1685—1693, a fost împărțită în preajma anului 1735 în două zone distincte. Un număr de comune, așezate mai ales de-a lungul Mureșului și Crișului Alb, erau încadrate într-un sistem grăniceresc. Populația militarizată, în majoritate români, a beneficiat de un statut similar regimentelor grănicerești create mai târziu în Marele Principat al Transilvaniei, de-a lungul hotarelor Moldovei și ale Țării Românești.

Inițial, grănicerii aveau sarcina de a păzi frontierele imperiului, fixate pe cursul Mureșului inferior, potrivit tratatului de pace turco-austriac de la Carloviț, din 1699. După cucerirea Banatului și Olteniei (1716—18), curtea de la Viena a început să restrângă drepturile grănicerilor, supunându-le unor sarcini fiscale sporite și folosind unitățile respective în campaniile sale de jaf și cotropire în diferite colțuri ale Europei¹.

Celelalte părți ale zonei amintite au fost acaparate de erariul imperial sau donate favoriților curții, ca, de pildă, baronul Harruckern, fost intendent al armatei habsburgice. Creșterea neîncetată a rentei feudale, sporirea fiscalității față de stat, ca și obligațiile existente pentru întreținerea armatei („Porția“) au determinat o atmosferă explozivă în rindul maselor².

În amintirea iobagilor trăiau tradițiile răscoalei antihabsburgice din anii 1703—1711, care a cuprins cea mai mare parte a Transilvaniei, îndeosebi faptele de arme ale „curuților“ români. Astfel, comandantul Dragului obligase, în 1703, la Virfurile, pe Crișul Alb, o unitate imperială să capituleze.

---

¹ Aradul — permanență în istoria patriei, Arad, 1978, p. 155—164; Kurt Wessely, *Neuerdnung der Ungarischen Grenzen nach dem grossen Türkenkrieg. Schrifften des Herresgeschichtlichen Museums*, Wien, vol. 6 (1973), p. 30—92.

² Liviu Patachi, *Românii în răscoala lui Petre Seghedinaț*, în *Revista istorică*, vol. 33 (1947), p. 9—24.

Interesele antifeudale și antihabsburgice ale iobagilor și grănicerilor au fost aduse la numitor comun de căpitanul Petru Seghedinaț, care adună la masa tratativelor, în special la casa lui din Pecica, conducătorii maselor populare. În final, ei au elaborat planul unei acțiuni comune în județele Aradului și Bihorului, care urma să izbucnească în luna mai 1735.

În urma unei trădări, Petru Seghedinaț a fost reținut la Arad de comandantul cetății. Totuși, o mare parte a iobagilor s-a ridicat, flăcările răscoalei cuprinzând în principal partea de nord-vest a actualului județ Arad și chiar o porțiune din sudul Bihorului. Forțele răsculaților au înfruntat trupele represive, trimise împotriva lor de la Arad, pe cîmpul de la Pădureni (azi cartier al orașului Chișineu Criș). După o rezistență înverșunată, în care s-a evidențiat eroismul unor luptători ca Negru Gornicul, răsculații au fost înfrinți³.

Dintre răsculații scăpați din lupta de la Pădureni, o unitate regrupată a reușit să se retragă în comitatul Bihor și a ajuns pînă la Tileagd. Drumul lor peste Munții Apuseni a fost barat însă de cordonul militarilor imperiali. În același timp, o unitate organizată de comitatul Bihor și militari au început urmărirea lor. Față de superioritatea numerică a dușmanului, mica unitate de răsculați nu a putut rezista mult timp. Rapoartele oficiale sînt contradictorii cu privire la efectivul, pierderile și soarta răsculaților. Generalul Handtkó, în raportul lui, înaintat Consiliului de Război, căuta să minimalizeze această rezistență, arătînd că este vorba doar de 40 răsculați, care în parte au fost uciși, în parte capturați⁴. Această informație este contrazisă de raportul comitatului Bihor adresat Consiliului Locotenențial în care se relatează că, la 15 mai, au fost aduși în temnița de la Oradea vreo 50 prizonieri. În realitate, pe lângă cei uciși și prinși, unii au scăpat din ghearele forțelor represive, iar alții au reușit să fugă în alte părți. Astfel, unul din răsculați, în depoziția făcută în arest, a arătat că a reușit să fugă cu ajutorul populației române locale pînă dincolo de Cetariu⁵.

Răscoala populară din 1735 a fost pînă acum calificată în istoriografia noastră ca o răscoală de importanță locală. Cercetările recente întreprinse în bibliotecile străine au dovedit faptul că această mișcare a fost sesizată de presa contemporană din mai multe state europene. Interesul lor emană, desigur, din posibilitatea unor implicații adînci pe care le putea provoca o acțiune în interiorul Imperiului habsburgic asupra situației internaționale. Judecățile formulate au variat în funcție de interesele statelor, mai mult sau mai puțin implicate în conflagrația europeană de atunci. Este neîndoios că presa, într-o anumită măsură, a oglindit viziunea cancelariilor guvernamentale, ale căror acte încă așteaptă o cercetare sistematică.

³ Ivan Radonici, *Graba za istoriiu bune Pere Seghedinaț* (Contribuții cu privire la istoria răscoalei lui Petre Seghedinaț), în *Spomenik Srpska Kralievska Akademii*, anul 23, (1923), vol. 59, p. 7 și urm.

⁴ *Ibidem*.

⁵ G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. I, Sibiu, 1889, p. 312; Thaly Kálmán, *Adalékok az 1735 iki Pero féle s.a. 1754 iki Törö, Pethu és Bujdosó féle népforrongás történetéhez*. (Contribuții cu privire la istoria, la mișcările populare a lui Pero din 1735 și a lui Toro, Petha și Bujdosó din 1754), în *Századok*, 1870, p. 34—36; Biblioteca Jud. Arad, Mss. nr. 151617, f. 55—56.

Gazeta *Mercure Historique et Politique*, ce apărea în Olanda, era larg răspândită în toată Europa. Nu putem uita că ea era redactată într-o țară ce trecuse de mult de revoluția burgheză, deschizând o poartă mai largă libertății presei. În numărul din iunie 1735, *Mercure Historique et Politique* a dedicat aproape cinci pagini evenimentelor derulate în zona Mureșului și a Crișului Alb⁶. Autorul reportajului oferă cititorului european neavizat o anumită orientare geografică privind ubicațiunea comitatului Arad, centrul evenimentelor. Din păcate, informațiile autorului proveneau dintr-o sursă de-a doua mână, ce a filtrat evenimentele prin prisma claselor stăpînitoare. De asemenea, la această dată Olanda se găsea în relații politice prietenoase cu Imperiul habsburgic, ce a facilitat sosirea informațiilor, redactate la Pojon și Tokaj. Potrivit relatării, participanții la răzmeriță au atacat domeniul baronului Harruckern, bunurile conților Dietrichstein, o stație a poștei imperiale etc. Informația consemnează faptul că numărul răscuțaților s-a ridicat la vreo 1 300. Corespondentul gazetei a descris în culori vii fuga nobililor dar și-a exprimat speranța că cele cinci companii ale regimentului de infanterie Hautois, încartiruite în părțile Orăzii, vor pune repede capăt răscoalei. Să mai relatează și faptul că un număr de zece răscuțați, capturați de autorități, au fost escortați în temnița de la Oradea.

După încheierea ediției din iunie 1735, a sosit știrea în capitala Olandei care comunica că la regimentul Hautois s-a trimis un ofițer cu ordinele ce îi fixau sarcinile operaționale. Regimentul Bayern era pe punctul de a pleca în zona inflăcărată. Generalul conte von Traun era în drum, prin Oradea, spre marele centru militar Timișoara, avînd misiunea de a se consulta cu comandantul general din Banat cu privire la măsurile chemate să ducă la lichidarea completă a mișcării. Totodată, se mai relatează că nobilimea s-a ridicat, sub conducerea baronului Orczy și a pornit împotriva răscuțaților.

Tot în cadrul acestei relatări suplimentare se dau date despre lupta de la Pădureni. Se arată că general-maiorul Handtke la 16 mai, (sic) i-a surprins pe răzvrățiți, avînd ajutorul grănicerilor de la Arad și Ineu. Pierderile răscuțaților s-au ridicat la vreo 500 oameni, care au fost uciși, împinși în mlaștini, capturați sau risipiți în zonă.

Următorul reportaj a fost publicat de *Mercure Historique et Politique* în numărul din septembrie 1735. Autorul articolului a relevat faptul că mișcarea a fost definitiv înăbușită, iar autoritățile au intentat proces organizatorilor, în frunte cu „Peru”⁷.

Periodicul elvețian *Mercure Suisse*, ce apărea în orașul Neuchâtel s-a ocupat, în numărul din mai 1735, de evenimentele amintite. Această publicație a satisfăcut curiozitatea cititorilor mult mai pe scurt, deoarece nu a avut un acces atît de larg la surse ca și confratele olandez. Gazeta a relatat faptul că răscuțații s-au organizat în 13 companii și au atacat bunurile marilor feudali din zonă. În mod cu totul eronat, redactorii atribuie înăbușirea răscoalei oștilor nobiliare, conduse de baronul Orczy. În schimb, se menționează că unele cete scăpate din bătălia de la Pădureni s-au retras spre granițele principatului Transilvaniei, cu scopul de a

⁶ p. 635—639.

⁷ p. 772—773.

incepe noi acțiuni. Evident, aici este vorba despre răsculații care s-au retras în zona Tileagd.

Redactorii au primit informații despre captivii încarcerați la Buda și despre cunoscuta misiune a generalului conte von Traun⁸.

Atenția gazetei parisiene *Mercure de France* a fost determinată de faptul că ea apărea într-o țară aflată în plin război cu habsburgii. În consecință, s-a acordat prioritate aspectelor militare ale evenimentelor. În numărul din mai 1735 s-a publicat o știre mai scurtă, în care s-a menționat că au fost trimise un număr de patru regimente pentru înăbușirea răscoalei. Participanții la răscoala antihabsburgică și antifeudală erau concentrați la granițele principatului Transilvaniei. Potrivit relatării, regimentele Hautois, Cordova, Bayern și Ghilany au misiunea fermă „de a constrânge răsculații să depună armele”⁹.

Evenimentele au fost amintite, pe un ton foarte ponderat, de ziarul suedez *Stockholmske Post Tidningar*, în numărul din 27 iunie 1735. Autorul articolului a precizat că centrul răzvrătirii s-a cristalizat în apropierea Aradului, iar efectivul participanților s-a cifrat în jur de 1 000 oameni. De asemenea, articolul a informat și despre înăbușirea mișcării¹⁰. O relatare privind evenimentele putea fi citită și în *Europäische Fama*, numărul participanților însă a fost evaluat la 900¹¹.

Gazeta austriacă *Wienerische Diarium* avea statutul unui semioficios al cercurilor guvernante din Viena. Este interesant de remarcat că prima informație despre desfășurările din zona Mureșului și Crișului Alb au fost înscrise în coloanele publicației abia la 11 iunie 1735, pe baza unei corespondențe sosite de la Buda¹². Din prezentarea evenimentelor reiese limpede că autoritățile erau profund jenate din cauza izbucnirii răscoalei. De aceea, au ignorat complet desfășurările, accentuându-se că situația s-a consolidat pe deplin. Se mai adaugă că generalul-comandant din Buda a inspectat la fața locului regiunile afectate de răscoală și a găsit absolut totul în ordine. Trupele dislocate în vederea înăbușirii s-au întors deja în garnizoanele lor, ceea ce în realitate nu era adevărat.

Gazeta *Wochentlich Zweimal Neu-Ankommenden Mercurius*, ce apărea la Buda, a relatat pentru prima dată despre izbucnirea răscoalei abia în numărul ei din 23 mai 1735. Întrucît se tipărea într-un oraș atît de aproape de zona în care s-au desfășurat evenimentele, redactorii, și chiar cenzura habsburgică, nu puteau ignora complet evenimentele. Este adevărat că autorii materialelor, de fiecare dată, au încercat să diminueze cît se poate de mult importanța celor întîmplate. Ținînd cont de severa cenzură habsburgică, știrile respective au fost plasate de regulă pe pagina a 12-a și relatarea s-a limitat la cîte o coloană. În cadrul primei informații, accentul s-a pus pe înăbușirea răscoalei, precum și activitatea forțelor militare și nobiliare, acestea din urmă comandate de baronul Orczy. Citi-torul gazetei a putut afla mai amănunțit despre faptul că Petru Seghedinaț, în cetatea Aradului, este supus unui sever interogatoriu. Se mai sublinia că trupele dislocate s-au întors deja la bazele lor, iar regiunea

⁸ p. 5.

⁹ vol. 38 (1735), col. 1007.

¹⁰ p. 2.

¹¹ p. 473—474.

¹² Gazeta este repaginată.

afectată de răscoală a fost supusă unei supravegheri de către regimentul nr. 3 de cavalerie¹³. După o anumită tăcere, ignorând în mai multe numere evenimentul, la 6 iunie, redacția a revenit la unele aspecte ale înăbușirii răscoalei. Astfel, s-a mai relatat că răzvrățiții, în bătălia de la Pădureni, au pierdut câteva sute de oameni¹⁴. După o nouă tăcere mai îndelungată, la 10 august gazeta amintită publică știrea potrivit căreia în săptămânile următoare vor avea loc, la Buda, dezbaterile tribunalului special, convocat în vederea judecării răsculaților arestați și că acesta va funcționa sub președinția generalului conte von Iörgen¹⁵.

Un număr de relatări au apărut în presa europeană, în urma executării sentințelor capitale, ce au avut loc la 4 aprilie 1736. Și de această dată, cel mai amplu articol a apărut în *Mercure Historique et Politique*, anume în numărul din mai 1736. Autorul relatării s-a bazat pe date precise, cunoscând în întregime sentința și aplicarea ei¹⁶.

În schimb, *Mercure Suisse* s-a ocupat de problemă cu mare întârziere, abia în numărul din iunie 1736. Redactorii au legat informația de nemulțumirile interne care se manifestau față de stăpînirea habsburgică. Autorul articolului subliniază, pe bună dreptate, că execuțiile nu au putut înfrica forțele opoziționiste¹⁷. Un reportaj privind execuțiile a apărut și în *Europäische Fama*¹⁸.

Este deosebit de revelator faptul că periodicele din Viena și Buda nu au relatat nimic despre groaznicele execuții din 4 aprilie. Este neîndoios că această tăcere a fost intenționată și nu se poate motiva cu lipsa de informații. În acest sens, putem menționa că *Wienerische Diarium*, în numărul din 14 aprilie 1736, a oferit cititorilor amănunte despre un atac haiducesc ce a avut loc în sectorul Timișoara¹⁹.

În concluzie, putem afirma că răscoala desfășurată în regiunea Mureșului și Crișului Alb a fost considerată de presa europeană ca un eveniment major, de importanță internațională.

---

¹³ nr. 41, p. 12.

¹⁴ nr. 46, p. 8.

¹⁵ nr. 64, p. 12.

¹⁶ p. 530—531

¹⁷ p. 7.

¹⁸ p. 271—276.

¹⁹ Vezi nota 6.